УДК 81-112.2

Жук В. А.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ З ІНФІНІТИВОМ У ДІАХРОНІЇ

Стаття присвячена діахронічному вивченню дієслівної лексики на прикладі комплексного аналізу інфінітива. Основу статті складає принциповий критерій виділення інфінітивних конструкцій, тобто синтаксична роль інфінітива в пропозиції, та історико-етимологічний аналіз у системі історичної еволюції. У статті досліджуються різні синтаксичні функції інфінітива в історії англійської мови. Англійський інфінітив розглядається в ролі підмета, доповнення та в поєднанні з різними прийменниками в діахронії.

Ключові слова*: інфінітив; предикативний зворот; мовна трансформація; синтаксичне підпорядкування; флективне дієслово.*

Статья посвящена диахроническому изучению глагольной лексики на примере комплексного анализа инфинитива. В основу статьи положена синтаксическая роль инфинитива в предложении как принципиального критерия выделения инфинитивных конструкций и его историко-этимологический анализ в системе исторической эволюции. В статье исследуются различные синтаксические функции инфинитива в истории английского языка. Английский инфинитив рассматривается в роли подлежащего, дополнения и в сочетании с различными предлогами в диахронии.

Ключевые слова: *инфинитив; предикативный оборот; языковая трансформация; синтаксическое подчинение; флективный глагол.*

The article is dedicated to the diachronic study of verbal vocabulary on the sample of complex analysis of infinitive. Syntactic role of the infinitive in a sentence as the fundamental criterion of distinguishing infinitival constructions as well as historical-etymological analysis within historical evolution form the basis of the given article. The author also pays key attention to different syntactic functions infinitive played in the history of language. The English infinitive has been revealed in diachrony as a subject and object as well as in combinations with different prepositions.

Key words: *infinitive; predictive phrase; language transformation; syntactic subjection; flexional verb.*

Стаття присвячена діахронічному вивченню морфології англійської мови, а саме дослідженню інфінітива. Мета даної статті – дослідити різні синтаксичні ролі інфінітива, виявити основні його особливості і специфіку використання на діахроному зрізі давньоанглійського (далі ДА), середньоанглійського (далі СА) та ранньоновоанглійського (РНА) періодів.

Суб'єктний інфінітив можна було зустріти в ДА джерелах в поєднанні з атрибутивною групою. У сучасній англійській мові це поєднання іменника в загальному відмінку (або займенника в називному відмінку) у функції підмета з інфінітивом в якості другої частини складеного дієслівного присудка. М. Каловей відзначає, що дієслова beo або yncan в поєднанні з атрибутивною групою зафіксовані в літературі тільки з флективним інфінітивом у знахідному відмінку, і «навіть якщо в конструкції не завжди присутній прикметник, то інфінітив використовується як підмет в особистій формі дієслова і за допомогою непрямого впливу прикметника стоїть у давальному відмінку» [1, p. 20].

Синтаксичне підпорядкування одного слова іншому в певній групі слів у переважній більшості випадків визначає форму інфінітива, будь то називний / знахідний (нефлективна) або давальному (флективна) форма інфінітива. «Коли ми переходимо до групи дієслів, маючи спочатку флективний, а тепер нефлективний інфінітив у ролі підмета, ми бачимо, що група в цілому стабільна за загальними принципами» [2, p. 37].

Розглянемо наступні приклади з твору *«The Homilies of the Anglo–Saxon Church»: 1) No þæt yðe byð to befleonne... That is not easy to flee from...; 2) ac hit ne fremede him swa gedon, for San be he ne fyligde Gode... it does not benefit him so (to) do; þæt hit ærest ongan swætan on þa swiðran healfe.... so that it first began to bleed on the right side.*

У цих прикладах створюється враження, що дві дії відбуваються одночасно. Проте ні в жодному з прикладів інфінітив не використовується в ролі підмета. Всі інфінітивні конструкції є доповненням у безособових реченнях. Вони є логічним підметом, яке може або не може відбутися залежно від того, що насправді означає дієслово, а не те, що ми розуміємо під його дією. Таким чином, інфінітив у ролі підмета в ДА період не існував [1].

Використання інфінітива як доповнення після дієслова підтверджує, що він може використовуватися в суб'єктних цілях, тобто вибір між «голою» формою інфінітива та *to-Infinitive* випливає з управління смислового дієслова. У сучасній англійській мові дана конструкція виконує функцію об'єктного предикативного інфінітивного обороту – поєднання іменника в загальному відмінку (або особистого займенника в об'єктному відмінку) з інфінітивом, і виступає як єдиний член речення (складне доповнення) [3, p.73].

Нефлективний об'єктний ДА інфінітив «у більшості випадків є пряме (у знахідному відмінку) доповнення і, безсумнівно, використовується з дієсловами з синтаксичним підпорядкуванням в знахідному відмінку, в той час як флективна форма інфінітива виконує функцію непрямого доповнення в реченні» [6, p. 61]. Звичайно, існують винятки із загального спостереження, наприклад коли флективний *to-Infinitive* позначає дію, яка відбудеться тільки після дії смислового дієслова. Крім того, складно сказати, який синтаксичний зв'язок буде дотриманий в реченні.

Порівняємо такі приклади: *God sende folce tō frōfre. – God sent him to the people... God (NOM) sende (PRET) folce (DAT) tō frōfre (DAT)...; No þæt yðe byð to befleonne ... – That is not easy to flee from... No that (NOM) easy (NOM) is (IND.PRES) to flee (DAT).* Конструкції *folce tō frōfre, byð to befleonne* мають відмінювання давального відмінка (DAT), а конструкція *þe hē nǣfre* – орудного (ACC).

© Жук В. А., 2013

Використання *to-Infinitive* в ДА період сумісно з конструкцією *to + іменник (займенник)+Infinitive*, в якій існує синтаксичний зв'язок у давальному відмінку. Інфінітив не використовується в інших відмінках, крім називного/орудного і давального відмінка, таким чином, його слід розглядати як усталену (повноцінну) форму іменника номінативної основи. ДА інфінітив використовується практично тільки з прийменником *to*, але все ж можна знайти деякі інші випадки: *Hé wæs geornfull mid teolone his singalra gebeda continuae orationis studio intentus.* Згідно М.Каловеєм, *teolone* виконує функцію іменника, а не «флективного дієслова без *to* і є доповненням після прийменника *mid*» [2, p. 78].

В СА літературі найбільш поширеним стає використання інфінітива з різними приводами: *Þo þe er doð eni God for habben godes are* [3, p. 73]; *But for to speke of þe first matere aȝen; Thou sister of thi Wijf into liggyn bi hir thow shalt not...; Pine ðe seluen for his luue ðe ðolede pine for ðe anon to ðe deaðe, on fasten and on wacchen and on þole-modnesse, and on ðine awene wille to laten; and othir thingis of cold nature, and haue ones in þe moneth a vomete, and namely in somer tyme for castyng clensith the body...;... for castyn on the see: Drynke þe juce... or þat þou comyst to þe see;... it came into my head, that she might... be drawn into lie with some of that coarse cursed kind and be with Child; Ynouȝ þai hadde at ete;... ðus sal he com doun at sitte þare To deme al þe world.*

У СА період предлоги at, *till* та *unto* іноді виконували функцію *to* (спочатку прийменник *till* появився у ДА північному діалекті. Прийменник *till* використовувався на північній території країни, є запозиченням з давньоскандинавської мови [5, p. 63].

Використання різних прийменників перед інфінітивом почалося наприкінці ДА, початку СА періодів (приблизно 1200 р.). Три прийменника використовувалися відповідно певній мірі пересування по відношенню до чого-небудь: *till* є тимчасовим аналогом прийменника *to*; *at* підкреслює кінцеву фазу дії, результат; *unto* є семантичним варіантом прийменника to, коли дія головним чином фокусується в пункті призначення. Використання інфінітива з прийменником *till* можна пояснити так: до певного часу прийменник *till* не був найбільш використовуваним в англійській мові. У всіх прикладах всі форми інфінітива, що стоять після прийменника *till,* починаються з голосної або з приголосної букви *h* (ці конструкції і раніше використовувались в Північних та Шотландських діалектах): поступово, to замінило *till*. Чому ж зникла ера використання різних прийменників перед інфінітивом? По-перше, дана ера ніколи й не починалася, тому що всі наведені приклади є конкуруючими формами, як і всі вищезазначені прийменники. В контексті з інфінітивом, прийменники, конкуруючи між собою, намагалися вирівняти в мові загальний стандарт використання, який часто виникає в таких ситуаціях; в даному випадку *to* проявив себе як найбільш широко поширений прийменник. Він не мав жодних обмежень у використанні по відношенню до семітської формі інфінітива, і, таким чином, фонема змогла закріпитися в мові (за винятком шотландського діалекту). Деякі прийменники використовувалися перед самим прийменником to.

Суцільна вибірка Фр. Віссера [6, p. 25]:... rædiȝ till to wissenn himm and lærenn; Wiþþ daȝȝsang and wiþþ uhhtennsang...;...wiþþ beness and wiþþ to letenn swingenn hemm þe bodiȝ; Vyenne salewed parys wythoute to make ony semblaunce of Love;... in stede to healpe hym to dye well;... they impeach him of traiterously to have assumed the regall power to himself; People called upon to conform to my taste, instead of to read something which is comfortable to their.

Використання різних прийменників перед конструкцією *to-Infinitive* виникло приблизно у 1200 р.; в сучасній англійській мові є закріпленою конструкцією (особливо прийменник *for*, інші – дуже рідко). Той факт, що ми можемо знайти ідентичні конструкції в літературних джерелах минулого століття (XX в.), свідчить про те, що потенціал розвитку та використання даного мовного явища не було втрачено. Дієприкметник теперішнього часу відтворився від форми інфінітива, і в більшості випадків використання конструкції *прийменник+to+Infinitive* саме *to+Infinitive* був замінений інговою формою дієслова (герундиєм): *Job satisfaction is the pleasure that you get from doing your job. All of these thinking hats help for thinking more deeply*.

Що стосується прийменника for, то він ще використовується в деяких англійських діалектах; різке ж зменшення використання даної конструкції датується XV в. [2, p. 37]: *For to be free is not merely to cast off one's chains, but to live in a way that respects and enhances the freedom of others*.

Таким чином, ДА конструкція *to+Infinitive* є складною лексичною конструкцію, яка виконує деякі функції іменника.

Література:

1. Рахматова Р.Т. Диахроническая типология инфинитивных конструкций : на материале персид., тадж. и англ. яз. / [Текст]: автореф. дис. на соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 / Рано Тахирджановна Рахматова. – Санкт-Петербург, 1997. – 23 с.

2. Callaway M. The Infinitive in Anglo–Saxon / M. Callaway. – Washington : Carnegie Institution, 1913. – P. 20-80.

2. Lightfoot D. Principles of Diachronic Syntax / David Lightfoot. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – P. 30-50.

3. Morris R. Early English Text Society / Richard Morris. – Trubner & Co., 1868. – P. 60-80.

5. The Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles / ed. by C. T. Onions. – Oxford : Clarendon Press, 1990. – 2306 p.

6. Visser F. A Historical Syntax of the English Language / F. Visser. – Leiden : Brill, 1973. – Vol. 1. – P. 25-68.